

Å gjøre «hørestyrke» til en mindre fortelling om barns språk

Kari Lerbak¹, Tonje Skoglund¹ & Ann Merete Otterstad²

¹Høgskolen i Innlandet, Norge; ²OsloMet – Storbyuniversitetet, Norge

Korrespondanse: Kari Lerbak, e-post: kari.lerbak@inn.no

Sammendrag

I boka *Lyttende pedagogikk* trekker Ann Åberg og Hillevi Lenz Taguchi (2006) hørestyrke fram som en del av en lyttende pedagogikk. I boka refereres det til Filip som omtaler hørestyrke som å høre nøye etter. Vi er inspirert av Filip og hans ide om hørestyrke for å undersøke tettere hva barns språk kan romme. Vi prøver ut «å gjøre hørestyrke» og spør hva det kan være. Vi er interessert i hva, hvor og hvordan «å gjøre hørestyrke» kan åpne for å lytte til hele kroppen, rytmer, tramp og lette bevegelser. I prosessen med å utforske potensial av hva «å gjøre hørestyrke» kan handle om, har vårt empiriske materiale vært en mobilfilm av et barn som utforsker en kjøkkentrapp ute, samt utvalgte stillbilder, samlet inn via en mobiltelefon. Med spesiell interesse for hvordan kropp, vitalitet, bevegelser, lyd og rytme kommer fram gjennom mobilfilmen, bruker vi begrepene til Deleuze og Guattari; et mindre språk, maskineri og territorier (1994) som analyseverktøy. Begrepene brukes som mulige inspirasjoner til å undersøke det «å gjøre hørestyrke». Et av potensialene til «å gjøre hørestyrke» kan være «emergent lytting» (Davies, 2014) der også taushet og det mer-enn-menneskelige fenomenet gis verdi. Drøftingen kommer fram innunder overskriftene territorium, fellesskap som vitalitetskraft og det stille tause.

Nøkkelord: *emergent lytting; maskineri; mindre språk; territorium*

Abstract

Exercising 'strong listening' towards a minor story of children's language

In the book *Lyttende pedagogikk*/Pedagogy of listening by Ann Åberg and Hillevi Lenz Taguchi (2006) it is suggested 'strong listening' (hørestyrke) as a part of pedagogy of listening. The book describes the voice of the child Filip who says that 'strong listening' is about listening carefully. Inspired by Filip and his idea of 'strong listening', we try to investigate what children's language can offer. By exercising 'strong listening' and ask what it could be, our interest is to question what, where and how 'strong listening' can open for listening to the whole body, rhythms and movements. In the process of exploring the potentials of 'strong listening', our empirical material has been a mobile film of a child exploring a step ladder outside, as well as selected still images collected via a mobile phone. With special interest of how bodies, vitalities, movements, sounds, and rhythms emerge through the mobile film, we use the concepts of Deleuze and Guattari; a minor language,

machines, and territories (1994) as analytical tools. The concepts are used as possible inspirations to examine the 'strong listening'. One of the potentials of 'strong listening' can be 'emergent listening' (Davies, 2014) where silence and the more-than-human also are given value. The discussions in the article are presented under the headings 'Territorium/territories', 'Føllesskap som vitalitetskraft/collectivness as vitalities' and 'Det stille tause/the silent silence'.

Keywords: *emergent listening; machines; minor language; territory*

Gjesteredaktører: Camilla E. Andersen, Lena Aronsson og Hillevi Lenz Taguchi

Hvor mange mennesker er det i dag som lever i et språk som ikke er deres? Eller som ikke lenger kjenner sitt eget språk, eller som ennå ikke gjør det, og som kun har en dårlig forståelse av det språket de er tvunget til å bruke? (Deleuze & Guattari, 1994, s. 44)

Hendelser med en kjøkkentrapp under et plommetre

Det er en klar høstdag, plommene henger modne på plommetreet og det står en kjøkkentrapp under treet som inviterer til klatring. Sola skinner, og det er en behagelig temperatur i luften. Vi nærmer oss, to kropper sammen, mot kjøkkentrappa. En mindre kropp og en mye større kropp koblet sammen. Opp og ned, ned og opp, fra et trinn til det neste. Gummistøvler, lyd, hopping, tramp, biting i kjøkkentrappa laget av aluminium. Stopp, og flere kroppslige stopp. Noen ganger er stoppene mulig påvirket av biler som kjører forbi eller en fugl som kvitrer i treet. Den mindre kroppen ser aktivt utforskende ut, stadig på nye oppdrag. Plutselig nede på bakken, under trærne, med en pinne i hånda. Eller tilbake hengende på den motsatte siden av kjøkkentrappa. Armene strekker seg høyt opp på den andre siden av trappa. Kanskje med et håp om å nå toppen, uten å følge trinn for trinn. Så tilbake på trinnene, balanserende med en kroppslig tyngdekraft, som heldigvis holder kjøkkentrappa stabil. Den kunne ha tippa. Hendelsen på kjøkkentrappa under plommetreet varer i ca. 10 minutter, og den avsluttes med at den store kroppen inviteres med den mindre kroppen for å nå toppen av kjøkkentrappa sammen.

Hendelser som disse virker inn og gir en drivkraft til at den store kroppen tar opp mobiltelefonen og filmer hendelsesforløpene som kommer. Mobiltelefonen inneholder allerede mange korte og noen lengre hendelsesforløp, heftet på gjennom et ukentlig samvær i ca. 6 måneder. De involverte ansvarlige har gitt sitt samtykke til at mobilavspillingene foregår, og til at de kan brukes som eksempler til å tenke med i barnehagefaglig forskning.

Hendelsesforløpet under plommetreet er preget av at en av aktørene har valgt å skape en form for mellomrom som i et undersøkelseslaboratorium. Her eksisterer mennesker sammen med ting, trær, blomster, busker, gress, pinner, plommer, en kjøkkentrapp, lyd og forventninger som setter hendelsene i en mer-enn-situasjon akkurat i øyeblikket. Det eksisterer samtidig forventninger til hendelsene, som fordrer samspill og relasjoner preget av verbalspråklig kommunikasjon. Men når forventningene brytes, gjennom at den

store kroppen velger å ta en form for tilbaketent relasjon, skapes en forstyrrende utfordring i situasjonen. Den valgte tilbaketentheten rommer flere mellomrom, hvor et fravær av verbalspråklige bekreftelser igangsetter noen overraskelser og nærmest et ubehag. Den store kroppen har valgt å aktivt unnlate å bekrefte verbalt den mindre kroppens bevegelser og uttrykk. Valget er gjort for å finne ut hva som skjer når mellomrommene fylles med blikk, smil, nikk og berøringer; altså tilstander bortenfor direkte verbalspråklig kommunikasjonsmønstre. Den mindre kroppens bevegelser vil kunne betraktes som intenst utforskende, nysgjerrig og åpen for det som kommer i øyeblikkene.

Den store kroppen ønsker å innlemme mellomrommene som eksperimenterende undersøkende for å utforske hørestyrke i barnehagefaglige sammenhenger.

En begynnelse i midten

Vi startet artikkelen med å hente et sitat fra Deleuze og Guattaris bok *Kafka – for en mindre litteratur* (1994). I boken søker forfatterne etter alternative forståelser eller lesninger av Kafkas forfatterskap. De ønsker å åpne for en lesning av Kafkas litterære verk som beveger seg bort fra den «depressive, kuede og uendelige triste Kafka-figuren vi møtte i psykoanalytiske lesninger» (Stene-Johansen, 1994, s. 10), og retter blikket mot det skapende og frigjørende i hans verk. Det kan for Deleuze og Guattari (1994) innebære alt fra å se etter alle mulige og umulige innganger, til å lese og la seg berøre av Kafkas litterære verk. Gjennom Deleuze og Guattari søker vi etter å skape et annet språk, et mindre språk,¹ inspirert av deres litterære Kafka-verk. For Deleuze og Guattari handler det om å produsere det virkelige, å skape livet (1994, s. 17). Hva dette mindre språket kan være, er vi interesserte i å utforske nærmere i artikkelen.

Vår interesse for Kafka, sammen med barns hverdagsliv og språk, handler ikke om Kafka som person eller hans litterære tekster. Det vi ønsker, er å la oss inspirere av Deleuze og Guattaris inngang til Kafka og hans litterære verk for å eksperimentere, skape og utforske hva det er mulig å produsere, i lys av et barnehagefaglig tema, mer spesifikt omkring barns språk. Vår hensikt er å utvide forskning rundt barns språk til å omhandle noe mer enn barns språkutvikling eller litterasitet. I denne artikkelen er ikke språk koblet direkte til litterasitet (literacy), og slik bryter vi med en del barnehagefaglige forskningsprosjekter som undersøker bakgrunn for å tilegne seg lese- og skriveferdigheter. Litterasitet kobles gjerne til flerspråklighet (Danbolt et al., 2018). Vår tilnærming til språk er i tråd med Abigail Hacketts bok *More-Than-Human Literacies in Early Childhood: Feminist Thought*

1 I artikkelen brukes «et mindre språk» og «en mindre fortelling» om hverandre. Vi tenker at de henger sammen på bakgrunn av at skapelse av et mindre språk vil kunne skape mindre fortellinger om et tema. Et mindre språk må alltid sees i sammenheng med et større språk, der et større språk er de dominerende fortellingene. For videre lesning se Deleuze og Guattari (1994) og Bjelkerud et al. (2018).

in *Childhood Research* (2021). Vi ønsker å muliggjøre også det ukjente som kan ligge i barns språk. Vi søker etter å skape et mindre språk om barns språk, for å unngå å bli fanget i, eller bli tvunget til, å bruke et språk om barns språk som vi nødvendigvis ikke alltid kjenner oss igjen i. Det kan handle om å stille spørsmål til hvordan satsing på barns språkutvikling skrives fram i faglitteraturen. Kanskje kan vår undersøkelse bidra til at andre fagfolk, som på ulike måter har interesser for barnehagefeltet og språk, åpner opp for at det finnes flere innganger til å *lytte* til barns språk i barnehagen.

Det finnes mange måter å tenke om barns språk i sammenheng med lytting. For eksempel har boken *Lyttende pedagogikk* (Åberg & Lenz Taguchi, 2006), etter vårt syn, vært et viktig og betydelig innspill for å styrke barns demokratiske plass og posisjoner i barnehagen, gjennom å bruke hørestyrke i møter med barn. Vi har selv erfart at hørestyrke bidrar til at vi våger å stå i det usikre for å følge barns innspill, både verbale og nonverbale. Boken til Åberg og Taguchi ble oversatt til norsk i 2006, og den satte fart på barnehageforskning ved at innholdet har bidratt til å skape nye tanker om hva barn, barndom, forskning og pedagogikk er og kan være.

En annen forfatter som fremmer lytting, er Davis (2014) i boka *Listening to Children. Being and Becoming*. Hun gir oss mulighet til å gå tettere på hva lytting og hørestyrke kan innebære, når hun introduserer fenomenet *emergent* lytting. Det engelske begrepet *emergent* (Merriam-webster, u.å.) kan på norsk kobles til ordet framvoksende. Vi velger likevel å holde på den engelske betegnelsen, fordi vi opplever at framvoksende ikke rommer begrepet *emergent* tilstrekkelig slik vi forstår Davies. *Emergent* lytting åpner for å undersøke midlertidighet, overraskelser og usikkerhet som en del av forskernes prosjekt, et prosjekt vi introduserer nedenunder. I begge de nevnte bøkene oppfatter vi en økende interesse for at mennesker og mer-enn-menneskelige relasjonalteter (Ceder, 2016; Haraway, 2016) eksisterer sammenvevd med alt som kan oppstå i og gjennom øyeblikkene. Fokuset på mer-enn-menneskelige relasjonalteter er en side av hørestyrke vi ønsker å utforske grundigere.

Artikkelens fokus vil være å utforske hva begrepet «hørestyrke» (Åberg & Lenz Taguchi, 2006) kan romme, når mer-enn-menneskelige relasjonalteter som barn (og alle mennesker) er vevd sammen med og i verden. Vi ønsker å undersøke om og hvordan vi kan skape et annet, et mindre språk om barns språk. Drivkraften for undersøkelsen er også å utfordre egne kunnskaper i sammenheng med forskerposisjoner, hendelser og metodologi; kunnskaper som innbefatter politikk og ønsker om å påvirke debatten om hva barns språk er og kan være i barnehager. Ifølge Deleuze og Guattari (1994) er skapelse av et mindre språk alltid politisk, i den forstand at de små fortellingene som skapes alltid bærer med seg potensial til å rokke ved og forstyrre de store fortellingene. Med andre ord kan utforsking av begrepet «hørestyrke» for å skape et mindre språk om barns språk, forstyrre de store fortellingene om barns språk, som kanskje indirekte kan legge føringer for økt politisk satsing ut over verbalspråklig satsing på språk.

Vi som barnehageforskere bærer og med oss et ønske om å forstyrre det vi oppfatter som en tidvis dominerende politisk dreining mot å møte barns språk ut fra standardiserte og universelle handlingsmønstre, og åpne for å gi verdi til det som skjer i øyeblikket. Kanskje kan det handle om å gi verdi til barns innspill og muligheter til å bli til i verden, som kan sees i relasjon til noe av det vi oppfatter som et av budskapene i boken *Lyttende pedagogikk* (Åberg & Lenz Taguchi, 2006) via begrepet «hørestyrke»: Å gi barns unike væren i og med verden i det som skjer i øyeblikket verdi og betydning. For å kunne igangsette disse ønskene, ser vi at koblingene mellom lytting og å «gjøre hørestyrke» kan sees som sammenfiltret. Det vil vi fordype oss mer i etter å ha presentert vår metodologi.

Metodologi

I prosessene med å utforske hva det «å gjøre hørestyrke» kan romme for å skape en mindre fortelling og et mindre språk om barns språk, har vi latt oss inspirere av filosofiske begreper og konsepter fra Deleuze og Guattari (1994). Forfatterne oppfordrer i boka *Kafka for en mindre litteratur* å skape en mindre fortelling om Kafka og hans litterære verk. Begrepene vi har latt oss inspirere av, og som vi bruker for å undersøke hva et mindre språk om barns språk, er: maskineri, territorialisering og deterritorialisering.² Disse begrepene henger sammen og kan ikke nødvendigvis løsrives fra hverandre. Med Deleuze og Guattari (1994) forstår vi begrepet maskineri som en sammensetning av mangfoldige krefter som veves sammen og kontinuerlig produserer verden. Maskineriet er alltid i sving og rommer alt. Ulike handlingskrefter agerer som deler av et maskineri, og disse kreftene hekker seg opp i hverandre og spiller mot hverandre. Dette fører igjen til at hendelser oppstår, eskalerer og dør ut (Sandvik, 2016). I undersøkelsen vår vil maskineriet kunne romme oss som forskere i møte med mobilfilmen og analysebegrepene, sammenfiltret med store og mindre fortellinger om barns språk. Videre vil maskineriet kunne romme føringer for barnehager i sammenheng med språk, våre egne opplevelser både fra barnehagefeltet, og som ansatte i UH-sektoren. Maskineriet vil også kunne være fylt av årstider, minner og materialiteter.

Med kunnskap om at maskineriet alltid er i sving og samtidig rommer alt, oppstår det territorialisering. I vår sammenheng kan territorialisering organisere og skape forståelser av barns språk og hva det kan romme, med bakgrunn i noen av de utallige kreftene som virker med i maskineriet. Samtidig vil maskineriet aldri kunne stå stille, og kunnskap av hva barns språk rommer, vil kunne endres. Det vil alltid være muligheter for å bringe noe nytt inn i maskineriet som forstyrrer eksisterende kunnskaper, og som kan bidra til at maskineriet «klapper sammen» (Deleuze & Guattari, 1994). Når hendelser oppstår, eskalerer og dør ut, vil energier kunne ta veien mot nye maskineridannelser, og nye ting oppstår (Sandvik, 2016). Det er i disse

2 For mer uttømmende definisjon av 'territorium', se Deleuze og Guattari, 2013, kap. 11 «1837: Of the Refrain».

forstyrrelsene og «sammen-klappingene» av maskineriet, at det oppstår muligheter (Andresen, 2015) – muligheter til å skape livet og til å skape et mindre språk (Colebrook, 2010).

Vårt datamateriale er hendelser som vi har startet med å skissere innledningsvis. Vi har også stilisert to foto fra filmopptaket fra mobilkameraet, for å gi leseren en fornemmelse av hendelsene på kjøkkentrappa under plommetreet. Fotoene har ingen representasjonsstatus når vi diskuterer hendelsene senere i artikkelen. Vi ser ikke fotoene fra filmen som en beskrivelse av virkeligheten, de utvalgte sekvensene brukes spekulativt til å søke kunnskap vi ikke har sett eller tenkt tidligere (Otterstad, 2018). Vi lener oss på en form for spekulativ filosofi (Stengers, 2017), som unngår å påberope seg retten å beskrive hva som skjedde, men som kaster lys på hva annet som kunne oppstå (Manning, 2016). Slik skiftes interesse for forskerne til de små fortellingene om språk. Artikkelen vår kan oppfattes og dreies mot aspekter som opprettholder visse språklige privilegerer og som kan kobles til hvorledes politikk og språk opprettholdes i utdanningers sammenhenger. Det kan handle om utdanningsinstitusjoners satsting på språk, så vel som vektlegging av verbalspråklig kommunikasjon i barnehagens hverdagsliv.

Bildene er avfotografert fra filmopptaket fra mobiltelefonen. Fotoene er redigert iht. til anonymitet. De involverte partene har godkjent at fotoene brukes. (En av artikkelforfatterne har utført redigeringen.)

Mobiltelefonopptaket varer i ca. ti minutter, og består av mange forskjellige sekvenser som varer i ulik lengde. Filmsekvensene kobles på de spontane hendelsene som oppstår, som altså handler om at en kjøkkentrapp (omtrent to meter høy) står plassert ved siden av et plommetre i en hage. Barnet starter med å klatre opp trappa samtidig som forskeren spontant tar opp mobiltelefonen og starter å filme.

Forskeren tar en avventende posisjon og er opptatt av hva som kroppslig og intraaktivt skjer rundt kjøkkentrappa. En avventende forskerposisjon handler her om at forskeren velger en tilbakeleent posisjon. En tilbakeleent posisjon kan handle om en kroppsstilling som betegnes som hvilende bakover, og som kan assosieres til en form for reservasjon. Her

kan begge betraktningene kunne brukes i intra-aksjonen som er iscenesatt av forskeren. Det vil si den store kroppen som starter med å fange hendelsene på kjøkkentrappa gjennom mobilkameraet. Forskeren tar en form for språklig reservasjon, det vil si å unnlate å aktivt bruke kommunikasjonsformer som i Norge kan kobles til i ICDP-programmet³ og 8-temaer for samspillsstrategier.⁴

Situasjonene og hendelsene som oppstår i mellomrommene plasseres i intra-aksjoner med tid, sted, en mindre kropp, et plommetre og en stor kropp med mobilkamera slått på. I ettertid har to andre forskere tatt del i mobilopptaket for å utforske hva mer-enn-språklige diskurser og samspillsteorier det kan virke som at øyeblikkshendelsene og mellomrommene rommer. Vi kunne ha undersøkt tid spesifikt med interesse for om det framstår noen kroppslige drivkrefter i de ulike sekvensene. Det gjør vi ikke. Vi er interesserte i hva som oppstår i mellomrommene, som forstyrrelser, der vi utfordres på våre kunnskaper av barns verbalspråklige språk (kompetanse).

Forstyrrelsene og mellomrommene setter vi i sammenheng med at maskineriene våre klapper sammen, og det gir oss muligheter til å utforske hva mer «å gjøre hørestyrke» kan romme når vi også lytter etter mer-enn-menneskelige fenomener i intra-aksjonene (Haraway, 2016). Ulike fenomen kan prosessuelt omtales som deterritorialisering. Når deterritorialisering blir mulig, tilbys det flere kunnskapstilfang som gjør at de allerede eksisterende territoriene vil kunne utvides og bli større. Et eksempel kan være å komme bort fra en ensartet satsing på barns språkutvikling, og hvilke forventninger en slik satsing kan bære med seg i barnehagens hverdagsliv. Hvilken væren i verden kan det virke som barn skaper gjennom kroppslige bevegelser, rytmer, repetisjoner, vibrasjoner, begjær, nonsens, gleder, hyl og utrop? Disse sensoriske uttrykkene forfølger vi i analysene ut fra å ha sett gjennom og drøftet filmopptakene sammen igjen og igjen.

En mindre fortelling i møte med utsnitt av et filmklipp fra en mobiltelfon

Filmsekvensene vi har valgt ut er ikke ment som representasjoner av det som skjedde i løpet av en tidsperiode på ti minutter. Vi bruker eksempel fra filmsekvensen (foto) for å reise kritiske spørsmål omkring våre egne tanker og forventninger til samspillsteorier og verbale ytringer som fordrer spesifikke måter å lytte til og å kommunisere med barn. Slik kan vi si at sekvensene brukes for å kunne utvide artikkelens fokus til å inkludere mer-enn-menneskelige relasjonalteter. Det innebærer potensial for emergent lytting (Davies, 2014) som en del av å «gjøre hørestyrke» – å lytte til alt som omgir hendelsene gjennom at atmosfære, temperatur,

3 International Child Development Programme (ICDP).

4 <https://bestill.bufdir.no/pub/familievern/foreldreveiledning/8-tema-for-godt-samspill>

lys, lyd, lukt, tempo, rytme/refreng av gummistøvler på metall, taushet som forsker, fravær av ord også inkluderes i forskningsprosessene. Vi lytter til lyder og bevegelser som umiddelbart kan framstå som ubetydelig, sekundært, det som befinner seg i skyggen av de store fortellingene (Manning, 2016; Sandvik 2021). Et innhold uten forhåndsbestemt mening, som kan skape andre innganger å tenke og/eller handle på (Deleuze & Guattari, 1994) i møte med barns språk. Vi ser dette i sammenheng med emergent lytting, som åpner opp for nye måter å vite og tenke, både for de som lytter og de som blir lyttet til (Davies, 2014). I hendelsene mellom barn, kjøkkentrappa, plommetreet og oss som forskere, skjer det «noe». Et ubehag vokser fram, og maskineriet klapper sammen. Lyden av stillhet som vanligvis fylles for å få betydning, skriker etter å bli fylt med ord. Kanskje for å fylle ideen om å skape en relasjon, en form for kommunikasjon og/eller et «ordentlig møte»? Et møte der lytting og kommunikasjon handler om verbale lyder og/eller ytringer, som gjentas i de «store fortellingene» om dialog, samspill og språk mellom individer i barnehagen (Ilje-Lien, 2019).

Slike hendelser kaller fram gjenkjennbare minner om møter med barn i barnehagen, som barnehagelærere, der det presset seg fram tanker og handlinger basert på forventninger om *hva* som *burde* sies og gjøres for å kunne bidra til barns optimale utvikling og læring, for eksempel barns språkutvikling. Det kan være mulig å tenke at politiske krav og føringer styrte egen profesjonsutøvelse i møte med barn i barnehagen (Johansson & Otterstad, 2019). Slik var vi som profesjonsutøvere diskursivt skrevet inn i de store fortellingene om verbal kommunikasjon og språkforståelse. Mangelen på et annet språk, et mindre språk, kan bidra til å reprodusere hva barns språk kan romme.

Men kanskje det er mulig å tenke på det på andre måter? Kanskje det er mulig å tenke at «det verken er mulig eller ønskelig å artikulere alt som skjer?» (Sandvik, 2021, s. 42). Taylor og Fairchild (2020) hevder at ved å teoretisere hvordan intra-aktive fenomen opptrer, skapes forskernes interesse for hva som inkluderes og ekskluderes i kuttene. Vi er interesserte i potensial og variasjoner i midten av hendelsesforløpene. Det dreier seg om at vi utallige ganger har studert mobilopptaket og stoppet opp, og lurt på hva som skjer i det vi stopper opp og lager et kutt.

For oss handler det om å finne innganger som både kan gi verdi og potensial til mindre fortellinger, men som også bærer med seg potensialet til å skape et mindre språk om hvem det er mulig å være som ansatte i barnehagen, barnehagelærere og forskere (Lerbak, 2017). For det er vel noe som «skjer» i filmklippet/kuttene, dersom vi leter i skyggen av de store fortellingene og lytter emergent (Davies, 2014) til det som virker på og i øyeblikkene. I filmklippet fornemmer vi lyder av gummistøvler mot metall, hender mot metall, hender som søker et plommetre, bevegelse opp og ned kjøkkentrappa og vinden som beveger bladene på plommetreet. Det er også lyder av miljøet rundt stedet, som fuglekvisper og biler som kjører forbi.

Med utgangspunkt i de store fortellingene (Deleuze & Guattari, 1994) vil forskeren kunne framstå som passiv i filmklippet, da det som foregår ikke regisseres eller benevnes,

og det stilles ikke direkte spørsmål eller oppmuntres til samtale. Ved å tenke at forskeren «gjør hørestyrke», gir det plass til at en mindre fortelling kan komme til syne, der forskeren ikke nødvendigvis spiller hovedrollen i barns møte med verden. Ved å tilby en alternativ forskerposisjonering, er vi fristet til å prøve ut Deleuze og Guattaris (1987/2013) ny-empiristiske filosofi, der de foreslår å kunne skape oss sammen med og i territoriene som hendelsene skjer i.

Territorium

Deleuze og Guattaris begrep om dannelse av territorium (1987/2013) kan brukes for åpne for alternativer, noe annet, og undre oss over hva barna ser ut til å dras mot. Deleuze og Guattari sammenligner skapelse av territorium med det å skape seg et hjem:

Now we are at home. But home does not preexist: it was necessary to draw a circle around the uncertain and fragile centre, to organize a limited space. Many, very diverse, components have a part in this, landmarks and marks of all kinds. (1987/2013, s. 362)

Begrepet territorium kan med andre ord skrives fram som en måte å organisere og skape verden på. Ved å gjøre et slik grep skapes det en viss orden, et avgrenset territorium, for å kunne bli i stand til å hankses med, og leve i, en verden der utallige krefter og energier potensielt kan trekke oss i utallige retninger (Grosz, 2019). Å skape et hjem handler ikke bare om menneskene som lever i det, det handler også om blant annet møbler, gulv, farger, planter og tak. På lik linje med det å skape seg et hjem, kan dannelse av territorium med Deleuze og Guattari (1987/2013) kunne romme alle mulige krefter og energier som blant annet ulikt materiell, lyder, lukter, bevegelser, underlag, sko og trær – krefter og energier som alle får betydning for barns språk.

I filmklippet beveger kroppen seg opp og ned kjøkkentrappa, med variasjoner av stopp på trappetrinn, lyder, rytme, sang og blick. Hva barn «gis» anledning til å dras mot, kan begrenses av de store fortellingene. Å åpne opp for hva små og større kroppar kan være i øyeblikket, uten forhåndsdefinerte ideer om hva som skal skje, kan skape mindre fortellinger. Etter å ha sett filmklippet hver for oss og sammen i flere omganger, ble vi oppmerksomme på flere små fortellinger som virket i maskineriet. Ved å «gjøre hørestyrke» ble vi dratt mot lyden av en fugl som ikke er i filmen, men like fullt er en del av øyeblikket. En mindre fortelling vil kunne åpne for at den større kroppen godtar det å ikke spille hovedrollen i barns utforskning av verden og hva barnet dras mot. En slik fortelling kan åpne opp for at barnet er i og skapes i med øyeblikkene igjen og igjen.

Samtidig ser vi at i lovforslag om plikt til å vurdere barns norskkunnskaper før skolestart (Kunnskapsdepartementet, 2020), framstilles det at verbale språkferdigheter er

avgjørende for hvorvidt barnet «lykkes» i sin deltagelse i «små og store fellesskap i barnehagen». Ser vi filmklippet i sammenheng med lovforslaget, og forståelsen av verbalspråkets betydning for at barnet skal lykkes i mindre og større fellesskap, vil forskeren ikke bare framstå som passiv, men også fraværende i tilretteleggingen av at barnet skal kunne lykkes i små fellesskap i barnehagen. Med utgangspunkt i mindre fortellinger og deterritorialiseringer som oppstår gjennom gjentagende handlinger, kan fellesskapet som kommer til syne i filmklippet også omfavne barnet og omgivelsene – et fellesskap som oppstår i øyeblikkene med steder og materialiteter.

Gjennom rytmiske handlinger og bevegelser av en hånd som blafrer sammen med bladene i plommetreet, og føtter som tramper gjentagende mot metallet i kjøkkentrappen, danner øyeblikket mulige fellesskap med-alltid-flere-enn-en (Manning, 2013). Å kroppe, en kropp som beveges i mulige positurer og veves sammen med kjøkkentrappa som står støtt, samtidig som kjøkkentrappa virker innbydende attraktiv. Kroppen forlater nesten ikke kjøkkentrappa, ut over en liten runde på gresset innunder en busk med en nyervervet pinne som fangst på veien tilbake til trappa. Avbruddet tar mindre enn 30 sekunder. Kan det være at stedet, kjøkkentrappa, skaper mellomrom for bevegelse og muligheter for inkluderende fellesskap? Rossholt (2012) tilbyr flere små fortellinger i sitt doktorgradsarbeid der hun retter oppmerksomheten mot mellomrommene; det som skjer mellom hendelsene. Det vil si å gå ned fra trappa, og på veien ned, henge litt ut med kroppen uten at kjøkkentrappa vipper over. Akkurat som tyngdekraften i kropp og trapp balanserer og skaper en form for intens vitalitet. Hvor langt kan å kroppe strekkes før noe skjer med trappa? Vi vet ikke, men kan prøve ut flere spekulasjoner.

I Sterns (2010) univers tilbys vitalitet som en kroppslig kraftfull tilstand som inneholder mer enn det som kan sees. Det vil si at kropper aktivt lytter og komponerer sammen. Og kanskje er vi nå på sporet av å utvide forståelser av «å gjøre hørestyrke». Stern sier at vitale affekter kjennes når den sees i og gjennom oppmerksomhet i relasjonene. Han sammenstiller og sier at bevegelser, tid, kraft, sted og retninger kan utgjøre hjertet av alle vitale affekter, som han benevner som vitale former (Stern, 2010, s. 4). Manning (2009, s. 5) viser og til Stern, og hans analyse av hvordan sanser av selvet utvikles, og her blir affekt igjen sentralt. I Sterns verden fylles livet av dynamisk kraft som han beskriver som følte vitaliteter:

The force, speed, and flow of a gesture; the timing and stress of a spoken phrase or even a word; the way one breaks into a smile or the time course of decomposing the smile; the manner of shifting position in a chair; the time course of lifting the eyebrows when interested and the duration of their lift; the shift and flight of a gaze; and the rush or tumble of thoughts. (2010, s. 6)

Slik kan vitale affekter knyttes an til kroppslige bevegelser og kraft. Og hvis vi forsøker å «gjøre hørestyrke» som vitalitetstilstander, hva mer kan en vital kropp bære med seg i øyeblikket? Vi fortsetter å lene oss på Stern, som hevder at

vitality affects are the felt experience of force – in movement – with a temporal contour, and a sense of aliveness, of going somewhere. They do not belong to any particular content. They are more form than content. They concern the ‘How’, the manner, and the style, not the ‘What’ or the ‘Why.’ (2010, s. 8)

Vi trenger ikke å forstå eller komme med svar på hva som kan skje med kroppene, kjøkken-trappa og bevegelsene. Vi kan fortsette å spekulere og undre oss videre med filmsnuttene og hendelsene i hagen sammen.

Felleskap som vitalitetskraft

Det vi registrerer gjennom å betrakte og snakke videre om filmen igjen og igjen, er at det oppstår kollektive bevegelige intra-hendelser. Det kan virke som at situasjonene som oppstår i mellomrommene kan plasseres som serieløp av hendelser, og at følelser av fellesskap åpnes for nye sammenhenger. Gjennom å «tenke-føle» fellesskap som noe mer enn bare verbale mellommenneskelige relasjoner, prøver vi ut å «gjøre hørestyrke» til en mindre fortelling. Dette kan handle om å følge hva barnet kroppslig og intenst dras mot i øyeblikkene som beveger seg forbi relasjonen mellom barnet og forskeren. Like kraftfullt og relevant for barn og forsker i denne sammenhengen vil da være å innsette mer-enn-mellommenneskelige vitale relasjonaliteter som oppstår i øyeblikkene og gis oppmerksomhet (Ceder, 2016).

I filmklippene fornemmer vi en sommerdag med varme på kroppen, lukt av gress og plommetre, og bruk av mindre klær som gjør kroppen mer bevegelig. Kanskje hadde øyeblikket sett annerledes ut hvis det regnet, var vinter eller luktet av råttent løv? Hva som inngår i øyeblikkene, rommer altså mer enn de mellommenneskelige atmosfærene. I barnehagesammenheng er det mange øyeblikk som fornemmes uten at noen stopper opp og dveler ved dem. Det kan være lukt av vår som bringer med seg energi som strømmer utover barnehagen. Energier som fører med seg at andre leker tas i bruk, underlaget på utelekeplassen endrer seg fra is og snø til asfalt, gress, sand på gress. Disse stadige endringene bærer med seg muligheter og begrensninger for hva øyeblikkene rommer. Å løpe på et lag av sand på asfalt kjennes annerledes ut enn å løpe på gress. Med hvilken interesse og oppmerksomhet for overflater og underlag legger profesjonsutøvere inn i sine mindre fortellinger? I en mindre fortelling om språk spiller materialitetene inn, og kan bidra til at noe som ikke er tenkt også kan komme til overflaten og ordlegges. Vi ønsker å stille oss kritiske til at mellommenneskelige og relasjonelle interaksjoner og verbale ytringer står i veien for at vitalitet, steder, rom og mellomrom, materiell og materialiteter, bevegelser, intensitet, kropp og bevegelser også kan bidra aktivt til at barn får muligheter til å bli til i verden igjen og igjen. Gress, asfalt, sand, årstider, vær og lukter virker aktivt inn på barns tilblivelser (Waterhouse, 2021).

Det stille tause

En annen hendelse som treffer oss i møte med mobilfilmen, er taushet. Moxnes et al. (2021) skriver at lyd blant annet kan overraske og skape uorden. Ikke nødvendigvis som enkeltlyder, men som en del av helhet i et lydlandskap. Vi savner lyden av verbale ytringer som en del av lydlandskapet i forskerens møte med barnet. Igjen klapper maskineriet sammen, og deterritorialisering åpner opp for en mindre fortelling der også taushet kan gi plass til hva verden er og kan være for hver enkelt. I deterritorialisering vil emergent lytting (Davies, 2014) kunne ha betydning for at også det stille tause får plass, både for de som lytter og de som blir lyttet til. I mobilfilmen hører vi en taus forsker. En taus forsker som ikke utvider og setter ord på fuglekvisper overfor barnet. Taushet kan forstyrre språklige ideer og forestillinger om at profesjonsutøver eller forsker står i posisjon til å *gi* verden til barnet. Dette kan komme til uttrykk ved å definere hva øyeblikket kan og ikke kan romme. Våre assosiasjoner i og gjennom filmen bærer med seg sommer, og i å *gi* verden til barnet kan det da handle om å språkliggjøre hva en sommer *er* og hva som inngår i våre opplevelser av sommer – det grønne gresset, luktene, plommene som er i ferd med å modnes i treet og fuglekvisper.

Å *gi* verden til barnet kan ses i sammenheng med de åtte temaene for et godt samspill. Vi vil videre gjøre et utvalg fra kategorien *forstå*, ved å gå nærmere inn i tema seks: *gi mening til opplevelser* (Bufetat, 2017). Innholdet gir oss en forståelse av at det verbale og relasjonelle samspillet mellom barnet og den voksne kroppen er av betydning for at barnet skal oppleve sammenhenger mellom opplevelser og få opplevelsen av å dele «virkeligheten» med den voksne kroppen. «Når du setter ord på det barnet ser eller opplever, hjelper du barnet til å forstå hva som skjer rundt det, utvikle språket, fungere sammen med andre og bli tryggere» (Bufetat, 2017, s. 8). Med støtte i Deleuze og Guattari (1987/2013), vil vi hevde at språk ikke skaper livet. Snarere begrenser språket hva livet er og kan bli (Deleuze & Parnet, 1987). I eksemplet ovenfor med sommer, vil profesjonsutøveren, ved å overføre og bekrefter alle sine fornemmelser av sommer, kunne begrense at barn selv kan fylle sommeren med egne unike øyeblikksfornemmelser.

Taushet i en mindre fortelling muliggjør kanskje det å «gjøre hørestyrke» ved å lytte emergent til barns territorium? Å gjøre hørestyrke vil da kunne forstyrre maskineriet som igjen kan bidra til at barn gis mulighet til å selv utforske hva som inngår i territoriet og hva det dras mot, for eksempel hva en sommer *er*. Den mindre fortellingen ivaretar det som skjer i øyeblikkene, i mellomrommene og skapelsene av territorium. I et territorium vil det ifølge Deleuze og Guattari (1987/2013) alltid være mulig å bringe inn noe nytt og utvide det. I filmen kommer det en motorlyd i det en bil passerer ute på veien, som det ser ut til at barnet dras mot. Forskerens taushet åpner opp for at barnet kan dras mot bilen – eller ikke.

Profesjonsutøvere som ikke gir livet ordre, kan åpne for stadige utvidelser av territorier. I mobilfilmen utvides territoriet ved at barnet ikke bare dras mot motorlyden, men det kan virke som at kroppen også beveger seg vekk fra kjøkkentrappa. I de stadig pågående

utvidelsene av territorier har taushet verdi. Taushet åpner opp for det som skjer i øyeblikket, framfor å trekke barn tilbake i gitte språklige ideer og forestillinger om hva verden eller sommeren er.

«Å gjøre hørestyrke» – som potensial

Å utforske barns språk med alle dets energier og komponenter, som utforskende skapelser av territorium, kan handle om å «gjøre hørestyrke». Som Filip sier handler det om «å høre nøye etter» (Åberg & Lenz Taguchi, 2005, s. 12). I teksten har vi, med inspirasjon fra Filip, utforsket «å gjøre hørestyrke» ved emergent lytting. Vi har lyttet til taushet, lyder, kroppslige bevegelser og materialiteter som et maskineri. For å forstyrre maskineriet, har vi forsøkt å utvide territoriene, en deterritorialisering, for å kunne skape et mindre språk om barns språk.

Men åpner det nok opp? *Kan* det å «gjøre hørestyrke» åpne opp for det ukjente og det som ikke umiddelbart forstås eller kan settes inn i velkjente rammer (Manning, 2016)? Det bærer i hvert fall, slik vi ser det, med seg potensial til å kunne gripe det som skjer og oppstår i skyggen av de store fortellingene om det verbale, relasjonelle barnet. Å «gjøre hørestyrke» bærer med seg potensial til å «catalogue the nuanced rhythms of the minor» (Manning, 2016, s. 1). Å kunne gripe nyanserte rytmer som kommer til syne når væren i verden sees som dannelse av territorium, handler om at andre mennesker ikke spiller hovedrollen (Deleuze & Guattari, 1987/2013). Det handler om å få øye på de mindre fortellingene, det som oppstår i mellomrommene, som får betydning både for den som lytter og den som lyttes til.

Noen vet kanskje hva et barn er, men det er ingen som vet hva det kan bli. Noen vet kanskje hva en barnehage er, men det er ingen som vet hva den kan bli. Noen vet kanskje hva verden er, men det er ingen som vet hva den kan bli. (Åberg & Lenz Taguchi, 2006, s. 47)

Ingen eier øyeblikket og hva som skal oppstå og skje, eller hva som skal være i fokus. Ved å tenke barns språk og væren i verden, med alle verdens energier og komponenter som lyder, lukter og materialiteter, kan skapelse av territorium rette oppmerksomheten mot å gi verdi til andre komponenter i det som oppstår her og nå. Ingen vet hva et barn kan bli eller hvilke krefter som er i sving i maskineriet, noe som gir håp for å inkludere et mangfold av «et mindre språk» i barnehagen.

Forfatteromtale

Kari Lerbak jobber som høgskolelektor ved Fakultet for lærerutdanning og pedagogikk institutt skole- og barnehagepedagogikk ved høgskolen i Innlandet. Lerbak er opptatt av filosofiske begreper som kan utvide tekninger og kunnskapsproduksjoner.

Tonje Skoglund jobber som høyskolelektorer ved Fakultet for lærerutdanning og pedagogikk institutt skole- og barnehagepedagogikk ved høyskolen i Innlandet. Skoglund interesserer seg for kritiske perspektiver og filosofiske begreper som utvider tekninger og kunnskapsproduksjoner.

Ann Merete Otterstad, Dr. philos i pedagogikk. Hun arbeider som professor ved institutt ved fakultet for utdanning og internasjonale studier, OsloMet. Ann Merete har publisert en rekke artikler og bøker om postkvalitative metoder, og spør hva og når kan data være. Hun er også kritisk til begreper i offentlige dokumenter som livslang læring, kvalitet og flerkultur. Hun er nå spesielt opptatt av å ut-forske sensoriske metodologi i sammenheng med blivelser av barn og barndom. <https://orcid.org/0000-0001-8144-9763>

Referanser

- Andersen, C. E. (2015). *Mot en mindre profesjonalitet. «Rase», tidlig barndom og Deleuzeogguattariske tilblivelser* [Doktorgradsavhandling, Stockholm Universitet]. DiVA. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-114124>
- Barad, K. (2007). *Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Duke University Press.
- Bjelkerud, A. W., Halmerast, G. S., Søby, K. E. & Østerås, B. (2018). Å rive og røske i begrepene – springer og avsporinger av fagspråk i barnehagen. I T. Lafton & A. M. Otterstad (Red.), *Barnehagepedagogiske linjeskift* (s. 65–85.). Fagbokforlaget.
- Bufetat (2017). *Åtte temaer for godt samspill. Samtalehefte for foreldre og andre voksne*. https://bestill.bufdir.no/userfiles/products/44/8_tema_Bokma%cc%8al_NYkorr.pdf
- Ceder, S. (2016). *Cutting through water: Towards a posthuman theory of educational relationality*. [Doktorgradsavhandling, Lund universitet]. <https://lup.lub.lu.se/search/publication/d5e67517-146c-45b1-b622-b2dbeb0a0f75>
- Colebrook, C. (2010). *Gilles deleuze: En introduktion*. (V. Andersen & M. Müller, Overs.) Bokforlaget Korpen.
- Danbolt, A. M. V., Altstad, G. T. & Randen, G. T. (Red.). (2018). *Litterasitet og flerspråklighet. Muligheter og utfordringer for barnehage, skole og lærerutdanning*. Fagbokforlaget.
- Davies, B. (2014). *Listening to children. Being and becoming*. Routledge.
- Deleuze, G. & Guattari, F. (2013). *A thousand plateaus: Capitalism and schizophrenia*. (B. Massumi, Overs.) University of Minnesota Press. (Opprinnelig utgitt 1987)
- Deleuze, G. & Guattari, F. (1994). *Kafka: For en mindre litteratur*. (K. Stene-Johansen, Overs.) Pax Forlag.
- Deleuze, G. & Parnet, C. (1987). *Dialogs 2* (H. Tomlinson & B. Habberjam, Overs.). Columbia University Press.

- Grosz, E. (2019). *Kaos, territorium, kunst*. Colombia University Press.
- Hackett, A. (2021). *More-than-human literacy in early childhood*. Bloomsbury Publishing.
- Haraway, D. (2016). *Staying with the trouble. Making kin in the Chthulucene*. Duke University Press.
- Ilje-Lien, J. (2019). Å få øye på det tause som blir sagt: En estetisk tilnærming til barns uartikulerte perspektiver. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 5, 130–156. <https://doi.org/10.23865/ntpk.v5.1364>
- Johansson, L. & Otterstad, A. M. (2019). Barnehagehverdager – bevegelser, utfordringer og muliggjøringer. I L. Johansson & A. M. Otterstad (Red.), *Hverdagsøyeblikkets dirrende kraft: Posthumane teorier i barnehagen* (s. 9–21). Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2020, 26. november). *Høringsnotat. Forslag til endringer i barnehageloven om plikt til å vurdere barns norskkunnskaper før skole start med mer*. Kunnskapsdepartementet.
- Lerbak, K. (2017). *Med litteratur for å skape bliven i barnehagen*. [Masteroppgave, Høgskolen i Oslo]. ODA. <https://hdl.handle.net/10642/5514>
- Manning, E. (2009). What if it Didn't All Begin and End with Containment? Toward a Leaky Sense of Self, *Body & Society*, 15(3), 33–45.
- Manning, E. (2013). *Always more than one: Individuation's dance*. Duke University Press.
- Manning, E. (2016). *The minor gesture*. Duke University Press.
- Merriam-Webster (u.å.). *Emergent*. Hentet 1. september 2022. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/emergent>
- Moxnes, A. R., Bjelkerud, A. W., Gulpinar, T., Lafton, T., Myrvold, H. B. & Odegard, N. (2021). Lydkomposisjoner fra en småbarnsavdeling. I Ø. Elle & M. R. Nyhus (Red.), *Kunstmøter og estetiske prosesser med de yngste barna (0–3 år)* (s. 81–98). Fagbokforlaget.
- Otterstad, A. M. (2018). *Å stå i trøbbelet. Kartograferinger av barnehageforskningens metodologier. Postkvalitative passasjer og (ny)empiriske brytninger*. [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo]. DUO vitenarkiv. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-68067>
- Rossholt, N. (2012). *Kroppens tilblivelse i tid og rom: Analyser av materielle-diskursive hendelser i barnehagen*. [Doktorgradsavhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet]. NTNU Open. <http://hdl.handle.net/11250/269067>
- Sandvik, N. (2016). Bortenfor skillet mellom lek og læring: Tilblivelsesøyeblikk, preferanser og fascinasjoner. I N. Sandvik (Red.), *Småbarnspedagogikkens komplekse komposisjoner. Læring møter filosofi* (s. 151–175). Fagbokforlaget.
- Sandvik, N. (2021). Når himmelen faller ned: Bortført av estetiske krefter på et barnekjøkken. I Ø. Elle & M. R. Nyhus (Red.), *Kunstmøter og estetiske prosesser med de yngste barna (0–3 år)* (s. 25–43). Fagbokforlaget.
- Stengers, I. (2017). The insistence of possibles. Towards a speculative pragmatism. *Parse*, 7, 13–19.

- Stene-Johanesen, K. (1994). Innledning. I G. Deleuze & F. Guattari, *Kafka – for en mindre litteratur* (s. 9–21). Pax Forlag.
- Stern, N. D. (2010). *Forms of vitality: Exploring dynamic experience in psychology, the arts, psychotherapy, and development*. Oxford University Press.
- Taylor, C. A. & Fairchild, N. (2020). Towards a posthumanist institutional ethnography: Viscous matterings and gendered bodies. *Ethnography and Education*, 15(4), 509–527. <https://doi.org/10.1080/17457823.2020.1735469>
- Waterhouse, A.-H. L. (2021). *Materialpoetiske øyeblikk. En a-r-t-ografisk studie av små barns eksperimentelle materialprosesser i barnehagen* [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Sørøst-Norge]. USN Open Archive. <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/handle/11250/2758549>
- Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2006). *Lyttende pedagogikk – etikk og demokrati i pedagogisk arbeid*. Universitetsforlaget.